

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Generalibus Principiis Amoris Et Morum - Prolegomena septem,
Librosque undecim complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Caput XXXIV. Regula tertia: improbable est, probabile quodcumque (prout
communiter accipitur, & ab antiquis Probabilistis definitur) excusare à
peccato.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73187](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73187)

quæz i. 2. disput. 64. cap. 71. nemo dubitat peccare eum qui operatur non habens firmum & determinatum iudicium conscientia, quo iudicet non esse peccatum id quod facit, sed dubitans an sit peccatum, illud nihilominus operatur. Sed in illo concursu & occurfu contrariarum hinc inde opinionum, homo non habet, nec prudenter habere potest firmum determinatumque iudicium conscientia, quo iudicet non esse peccatum id quod facit, sed verè dubitat, vel prudenter dubitare debet, an sit peccatum, prout constat ex dictis cap. 9. ergo non licet ipsi hoc facere. Si enim tunc iudicaret illud non esse peccatum, dum ipsi æquè probabile apparet esse, quàm non esse peccatum, imprudenter iudicaret, solùmque id iudicaret, quia sic vellet iudicare, & mediante illo iudicio, à se legis obligationem excurrere, ut ibidem ostensum est.

CAPUT XXXIII.

Regula secunda: A fortiori non est licitum agere secundum opinionem minus probabilem de licito, in concursu & occurfu probabilioris de illicito.

370 SI enim licitum non est agere secundum opinionem probabilem de licito, dum ex adverso concurrat & occurrit æquè probabilis de illicito, prout hæcenus est demonstratum. Multò ergo minus licitum est agere secundum opinionem probabilem de licito, dum ex adverso concurrat & occurrit probabilior de illicito. Ubi enim par de licito probabilitas non excusat; minor de licito probabilitas excusare non potest. Et si in æquali utrimque probabilitate tutior pro lege opinio in praxi sequenda est; à fortiori dum opinio pro lege, minus tutam pro libertate probabilitate superat. Tunc enim secundum minus tutam, minusque probabilem agens, probabiliori se peccati periculo, majorique proinde discrimini se committit. Denique si nefas est id agere quod æquè probabiliter est illicitum, ac licitum, quia est dubia honestatis; à fortiori nefas est id agere quod probabilius est illicitum, quàm licitum, quia est plusquàm dubia honestatis, pro quanto minus apparens, & minus verisimilis est honestas actionis quæ apparet probabilius inhonesta, quàm honesta.

371 Quòd autem verè dubia sit honestas actionis, quæ æquè probabiliter apparet inhonesta quàm honesta (ideòque nefas sit eam ponere, secundum regulam ab ipsismet Sapientibus Gentilitatis agnitam, in Scripturaque & Traditione fundatam, atque à SS. Pontificibus canonizatam: in dubiis via tutior eligenda est) citato cap. 9... demonstratum est. Certum quippe apud omnes hæcenus fuit, intellectum tunc verè esse in statu dubitantis, cum æqualem utrimque lucem aspiciens, veram à fallaci nequit internoscere, ideòque non magis in unam quàm in alteram partem incli-

nans, manet in æquilibrio. Istam namque verè dubitationis idæam omnes hæcenus tradiderunt. Et qui rem penitus introspexerunt, negativam dubitationem, ubi nihil, five hinc, five inde, rationis affulget, verè ignorantia, quàm dubitationi, viciniorem esse dixerunt. Et ut vera dubitatio dici posset, quatenus verum est æquilibrio mentis, positiva etiam dubitatio vera dubitatio dicenda est, eandem ob causam. Neque enim minus in æquilibrio mens est, dum æqualis hinc inde, quàm dum nulla, five hinc, five inde, ratio occurrit. Quemadmodum lances in libro non minus in æquilibrio sunt, dum æquale utrique lanci, quàm dum nullum, five huic, five illi lanci pondus incumbit; nec in alteram partem magis moveatur, qui æqualiter in utramque, quàm qui in neutram trahitur & impellitur.

CAPUT XXXIV.

Regula tertia: improbable est, probabile quodcumque (prout communiter accipitur, & ab antiquis Probabilistis definitur) excusare à peccato.

Constat ex Decreto Innocentii XI. quo 372 damnavit hanc propositionem: *Generatim, dum probabilitate, five intrinsecà, five extrinsecà, quantumvis tenui, dummodo à probabilitatis finibus non exeat, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.* Sicut & istam: *Ab infidelitate excusabitur infidelis, non credens, ductus opinione probabilis.* Constat etiam ex intolerabilibus laxitatibus, aliàs consecuturis. Quas antequam deducamus,

Observandum 1°. probabile, juxta communem acceptionem, veterumque Probabilistarum definitionem, esse, quod ratione vel auctoritate alicujus momenti, sic innuitur, ut in oppositum nihil appareat convincens, vel, quod certitudinem non habens, gravi tamen auctoritate vel ratione nititur. Quomodo acceptum probabile, idem est quod verisimile. Verisimile namque est, quod suasibile est per argumenta non convincentia, eam tamen veri speciem habentia, ut viris non vulgariter eruditus, & in materia de qua agitur non mediocriter versatus, videantur convinci non posse falsitatis. Et ideò probabile cum verisimili Academici confuderunt; nec in eo ipsos redarguit Augustinus, tamen aliàs nihil in ipsis dissimulet: *Id probabile* (inquit l. 2. contra Academ. c. 11.) *vel verisimile Academici vocant, &c.* Ipse etiam Doctor Angelicus lect. in cap. 1. libri 1. Ethic. probabile & verisimile pro eodem accipit, dum exponens verba ista Philosophi: *Oportet veritatem figuratim ostendere: ly figuratim, id est (inquit) verisimiliter & probabiliter: quia probabile est quod est simile vero.* Denique probabile ex communi loquentium usum verisimili nomine confunditur, duoque ista, cum ab hominibus communiter usurpantur, unum idemque significant, ait Stephanus Gradius disp. de opin. prob. c. 10. Obser-

374 Observandum 2°. probabile quidpiam dici relatè, non absolutè. Propositiones quippe omnes, in se absolutè spectatæ, vel veræ sunt, vel falsæ, nullæ probabiles. Nam falsum (ut bene Wendrockius advertit nota 1. in epist. 5. Provinc.) in se absolutè probabile non est, sed improbabile. Verum autem plusquam probabile est: utpote certum Deo, omnia ut in se sunt videnti. At relatè ad intellectum nostrum, res ut in se sunt non videntem, magnisque ignorantiae tenebris circumseptum, sicut plures sunt propositiones, quarum nec veritas, nec falsitas certò cognoscitur; sic plures sunt opiniones quarum nec veritas nec falsitas certò cognoscitur, sed verisimiliter duntaxat, ob affulas humanæ menti ignorantiae tenebras. Atque hinc, sicut varietas, sic probabilitas opinionum ex mentis humanæ tenebris proficiscitur, ita ut verissimè Tertull. de nat. l. 2. *varietas opinionum venit ex ignorantia veritatis.*

375 Quia verò variæ & inæquales sunt istæ mentis tenebræ (ob magnam ingeniorum, doctrinæ, virtutis, & cælitus illapsi luminis diversitatem) hinc fit, ut quod probabile est uni, vel certò verum, vel certò falsum alteri, persæpè videatur, & rectè videatur, vixque ullæ propositiones probabiles sint universè omnibus. Cum eas etiam, quæ passim haberi solent probabiles, plurimi vel ut certò veras amplectantur, vel ut certò falsas repudient. Respectu quorum proinde probabiles non sunt.

376 Enimverò perspicuè errant, qui opinionem aliquot Casuistis, seu viris doctis, visam probabilem, talem ab omnibus habendam putant. Quod enim aliquibus probabile videtur, aliis certò falsum & improbabile meritò plerumque videtur: nihilque frequentius, quàm errare homines, etiam doctos, eorumque errores ab aliis, scientiâ veritatis melius instructis, emendari: nihil denique manifestius, quàm quòd iudicium suum nemo conformare teneatur iudicio errantium contra veritatem, quando certò cognoscit ipsos errare, maxime dum non ipse solus, sed & alii viri non mediocriter docti, idem cum ipso sentiunt.

377 Errant proinde Vasquez, Sanchez, Sæyrus, Escobar, & Georgius de Rhodes, dum asserunt, quòd, etiam in casu, quo, opinionem aliquam Casuistæ probabilem iudicant, etiamsi opinio illa mihi, post debitum examen, videatur manifestè à divinæ Scripturæ autoritate recedere, vel evidenti rationi contradicere, non idèò fas mihi sit, illam ipsorum opinionem improbabilem censere; sed mihi persuadere, quòd si illam ego Scripturæ autoritatem, vel rationem, solvere nequeam, ipsi vel alii solvere quibunt, nec ea proinde convincuntur. Sic enim nulla opinio, quàmlibet rationi, Scripturæque adversa, modò Casuista aliquot haberet Patronos, tamquam improbabilis à peritioribus Theologis rejici posset, sed doctus quisque, perinde ut indoctus, proprio lumini renuntiare deberet, iudiciumque suum subicere iudicio aliquot

Tom. I.

istorum Casuistarum, & (ob ipsorum autoritatem) habere ut verum, quod sibi videtur certò falsum, vel ut probabile, vel probabilius, quod sibi certò videtur improbabile, vel minus probabile. Unde consequenter ex alieno probabili, licèt viso sibi improbabili, doctus (ut indoctus) vivere posset, veraque esset propositio, quam noster Gabriel à S. Vincentio in lib. de remed. ignor. p. 374. refert refellitque: *Si vir doctus inveniat aliquam opinionem (aliquot Casuistarum) quam putat esse falsam, & observat falsitatem, & quod principium, cui inmittitur, est omninò falsum, inane & vanum; adhuc tamen ille vir doctus, qui hæc cognoscit, potest eam sententiam tuâ conscientia sequi, gerendo se ut indoctum: quæ profectò est laxitas intolerabilis.*

Non nego quidem, posse aliquando virum doctum, privato iudicio diffusum, propriam deponere opinionem, alteriusque se iudicio submittere, quem ex prudentiâ christianæ regula doctiorem se, ac cælesti lumine instructiorem sentit. Hoc enim licitum esse nemo dubitat, modò quis puram omninò habens intentionem, unam veritatem quærat. Tunc enim fides illa, ac persuasio, quæ alium putat scientiâ veritatis instructiorem, hoc ab animo ipsius iudicium elicit, istius alterius opinionem suâ probabiliorem esse.

Sed hoc locum non habet, dum omnibus, tum rationibus, tum autoritatibus, inter se libratis, alienam opinionem certò falsam, vel minus probabilem, cum aliis, vel æquè vel magis doctis viris iudicat. Et idèò falsum improbabileque dixi, probabile quodcumque à peccato excusare. Si enim probabile quodcumque; igitur etiam alienum, tamen omnibus, tum rationibus, tum autoritatibus libratis, tibi visum certò falsum, & improbabile, rationique & divinæ Scripturæ manifestè repugnans. Quod dici non potest.

Neque solum istud inconveniens foret con-
sectarium, sed insuper sequeretur 1° utraque propositio damnata, de quibus 372. Si enim probabile quodcumque, ergo & illud quod probabile est, probabilitate quàmlibet tenui, dummodò à probabilitatis finibus non exeatur. Et si probabile quodcumque excuset à peccato, ergo ab infidelitatis peccato excusabitur infidelis, non credens, ductus opinione minus probabili. Cum relatè ad infideles (probabile existimantes, non esse necessariò credendum Scripturæ, nec Traditioni, nec Conciliorum definitioni, sed soli rationi naturali) probabiles, nec de falsitate convincibiles videantur errores, quos Doctores suæ sectæ existimant adèò solidâ ratione suffultos, ut de falsitate non possint convinci. Probabile autem quidpiam relatè dicitur, non absolutè, ut vidimus num. 374. & seqq. Unde multa relatè ad infideles probabilia sunt, quæ relatè ad fideles improbabilia sunt, posseque infidelibus suam infidelitatem esse probabilem, etiam dum nostra, seu verâ fides ipsis proponitur ut magis credibilis, ipsimet Pro-

Ggggg

babilista admittunt, uti videbitur cap. 63. multaque in hæreticorum excusationem proponit, nec solvit Caramuel. Th. fundam. pag. 472. ad solamen (inquit) illorum, qui in Germania habitant, & multos viros aliàs probos infectos dolent hæresi. Quæ si vera sunt, nullus penè hæreticus damnari propter hæresim poterit: cum penè nullus affirmare non possit, suam sibi sectam videri probabilem, immodò probabiliorem Religione Romanâ.

381 Verum quidem est, plurimis ita videri, partim ex affectu distorto, distortum causante iudicium; partim ex defectu debita considerationis & inquisitionis, adedque ex ignorantia vel inconsideratione culpabili, damnabilique. Sed adhuc ex illis plurimos excusat Hispanus è Soc. Theologus, Petrus Oxea, in Tract. Mor. de virtut. Theol. disput. 2. num. 9. 10. 24. & 25. Siquidem n. 10. dicit, ad ignorantiam vincibilem & culpabilem, in materia fidei, non sufficere quòd introducta fuerit vel permanserit culpabiliter, ut patet (inquit) à simili in eo qui die Dominicâ, quando Parochus admonere solet de festis & jejuniis hebdomadæ, omittit culpabiliter ire ad Sacrum, ut ludo vel somno indulgeat; & quia ad Ecclesiam non ivit, ignorat tali die esse jejunium, & propter hanc ignorantiam eo die vescitur carnibus. Certè (inquit) ignorantia ipsius est peccato inducta, & tamen vescendo carnibus in eo die non peccat. Manifestum ergo est (inquit) non sufficere ad ignorantiam vincibilem, quòd per peccatum fuerit introducta, vel non expulsa, & quòd non esset in homine, si quòd debebat fecisset.

Numero verò 24. & 25. postquam retulit sententiam S. Thomæ, & S. Bonaventuræ, aientium quòd, inter Christianos, non detur ignorantia invincibilis rerum necessariò credendarum, sive necessitate medi, sive necessitate præcepti. Cum sit in Ecclesia tanta abundantia doctrinæ, præcipuaque fidei mysteria per anni circulum solemniter celebrentur, & in Concionibus, vel Catechismis, omnibus accedentibus explicentur, ad quos vel quas accedere negligentes censeferi nequeunt inculpabiliter ignorantes. Contrariam (inquit) sententiam tenent plurimi... quæ sanè videtur multò probabilior. Quia constat quidem in Ecclesia esse magnam doctrinæ abundantiam, sed esse etiam in Ecclesia per multos suæ salutis valde incurios, ac penè immemores, qui ad Doctores & Magistros audientes nunquam accedunt. Quomodo ergo docebuntur? Quid prodest flumen esse magnum, & valde copiosum, si quis ad bibendum vel hauriendum non accedat? Quid prodest fidei mysteria solemniter celebrari, si vel non explicentur, vel quamvis explicentur, aliquis nunquam accedat ad audiendam explicationem? ut faciunt quamplurimi, qui in diebus festis auditione Missæ contenti... statim in agros se conferunt, ita ut in toto anno vix unam audiant concionem. Itaque homo Christianus, inter Christianos educa-

tus, potest esse adeò suæ salutis negligens... ut solum noverit se esse Christianum, & solum credat in genere vera esse omnia, quæ credit & docet Ecclesia, & præterea nullam aliam rem ex pertinentibus ad fidem, explicitè cognoscat. Et quamvis videatur impossibile, ut homo Christianus, inter Christianos educatus, non audierit frequenter nomen Dei, & nomen Christi; tamen si interrogetur, quid nomine Dei, & nomine Christi intelligant, ignorant omninò rem significatam. Et quamvis aliqualem notionem de Deo habeant, non tamen tamquam de re revelata ab ipso Deo. Deinde de hac sua ignorantia nullam habent anxietatem conscientie, nullum scrupulum, nullâ etiam curâ punguntur, an quantum ad fidem atinet, satisfaciam suæ obligationi. Ergo ejusmodi homines invincibilem habent ignorantiam rerum creditu necessarium.

Hæc tamen doctrina adeò est falsa, & adeò propudiosa, ut vix credam oculis meis, dum illam lego in Theologo Christiano. Dicere enim quòd invincibilis atque inculpabilis sit ignorantia, ex tanta salutis incuria profecta, est laxitas non ferenda, ut pluribus demonstratum est in superioribus. Profusque ridicula est ratio, in qua Scriptor ille se fundat, quòd utique tali homini nulla occurrat cogitatio suarum obligationum addiscendarum, nulla etiam de hac sua ignorantia anxietas, vel remorsus conscientie. Quia id totum ipsi ad culpam imputatur, utpote proveniens ex voluntaria illa, & valde culpabili salutis incuria, ex qua sequi natum est, quòd multa non cogitet, & sine conscientie remorsu faciat, vel omitat, quæ cogitare deberet, & de quibus cogitaret, ipsumque conscientia remorderet, si salutem suam adeò non negligeret. Sic quòd genus omne scelerum à Nerone, Caligulis, & similibus hominum monstis, plerùmque absque cogitatione de malitia, & Deique lege prohibente, & absque conscientie remorsu & anxietate perpetraretur, ex voluntaria culpabilique proveniebat corruptione mentis ipsorum, totalique salutis incuria. Et ided nec illa stupenda insensibilitas, nec incogitantia ipsorum, absque errore censeferi potest invincibilis, inculpabilisque. Et numquid quia hominibus admodum vitiosis & corruptis, genus omne vitiotum, ex distorto affectu, distortum iudicium causante, videri potest adeò probabile, seu probabiliter licitum, ut nullum in istis apprehendant peccatum, ejusmodi iudicium erit invincibile & inculpatum? absit. Posse quidem genus omne vitiorum sic videri probabile, ostendit Augustinus l. 3. contra Academ. c. 15. & 16. exemplificans in adulteriis, perjuriis, parricidiis, &c. Qui enim putant ista probabiliter persuaderi non posse, legant (inquit) orationem Catiline, qua patria parricidiana (quo uno continentur omnia scelera) persuasit. Sed vel hinc (cum eodem Augustino) inferimus, probabile non esse, probabile quodcumque à peccato excusare. Aliàs nefas om-

ne à peccato excusabitur, cum probabile cuiquam visum fuerit à peccato excusari.

CAPUT XXXV.

Regula quarta: Probabilissimum, seu illius usum, non excusant varie probabilis opinionis definitiones, ad declinandam nimiam laxitatis invidiam à Novioribus Probabilistis excogitatae.

383 **O**pinionem probabilem, ut antè dixi, cum verisimili Veteres confuderunt; verum noviores Probabilistæ, suam de licito probabilis cujuscumque opinionis usu doctrinam, apud eruditos invidiosam esse cernentes, ad declinandam invidiam, simulque muniendam sibi viam ad justificandum probabilis cujuscumque opinionis usum, probabile à verisimili distinxerunt, variisque conditionibus ad probabile requisitis, probabilem opinionem variè definierunt. Sed vel inutiliter ad intentum suum justificandum, vel aliquo modo fallaciter, ut in decursu capitis apparebit: cum requisitas à se condiciones ipsimet labefactent.

384 Itaque Honoratus Fabri Dialogo I. de opin. prob. §. *morem tibi*, probabilem opinionem cum prudenti iudicio (licet incerto) confundit, vel saltem prudentiam in definitione probabilis opinionis involvit, dum eam sic definit: *Opinio probabilis illa est, quæ ex rationabili motivo procedit citra certitudinem. Rationabile verò motivum esse dicit, quod licet intellectum non rapiat, ad assensum tamen prudentem movet.* Et quis est prudens assensus? *prudens (inquit) assensus est, quem si quis dederit, eum prudenter fecisse, sapientes homines iudicant.*

385 Sed imprimis sic explicata definitio principium petit, atque adeò peccat contra Dialecticæ regulas, secundum quas quæsitæ à concessis distinguenda sunt, nec ponendum in definitione, quod est in quæstione. In solemniori autem de probabilitate controversia, nihil magis in quæstione est, quam hoc ipsum, an omnis probabilitas, etiam minor, etiam minima (naturam tamen & definitionem retinens probabilitatis) prudenti assensu approbari possit, iis in circumstantiis, in quibus major probabilitas ex adverso stare cognoscitur. Nos id fieri non posse contendimus, & hæc tunc (ni fallor) invictè demonstravimus. Contrarium priùs demonstrare debuisset Honoratus, quam id in definitione poneret. Cum non mediocri negotii, nec sine multo argumentorum rationumque conflictu res ista transigenda sit, nec præposterâ festinatione (unà ad libitum adhibita definitione) palma præripienda, nondum partâ victoriâ. Priùs namque legitimis argumentis certandum, quam corona accipienda. Non enim coronabitur, nisi qui legitime certaverit.

386 Deinde si definitionem, atque adeò essentiam probabilis opinionis ingredi debeat prudentiam, I.

dentia, sola ad summum opinio probabilior verè & propriè probabilis, atque adeò practica erit: utpote sola ad summum prudenti assensu approbabilis ab eo, qui perpensis hinc inde fundamentis, unam partem præ altera melioribus fundamentis suffultam cognoscit. Illa proinde definitio ad justificandum Probabilistarum intentum erit inutilis.

Denique si prudentia est de definitione veræ 387 probabilitatis, & ideo licitus sit usus cujuscumque veræ probabilitatis; assensus & usus cujuscumque probabilitatis non solum minoris, sed & minimæ (quæ tamen à veræ probabilitatis natura & finibus non exeat) erit prudens. Hoc autem est contra doctrinam S. Sedis ab Ecclesia receptam.

Secundò Isquierdus in pharo scientiarum 388 disput. 6. definit sic: *Opinio probabilis est, quæ in re incerta, gravi nititur fundamento.* Hactenus bene: sic enim passim ab omnibus definitur. Sed statim relabatur in difficultatem proximè impugnatam, dum grave fundamentum explicat per prudentiam his verbis: *Grave sive prudens fundamentum vocatur, quod tanti ponderis est, ut in eo prudens quisque possit inniti.* Ecce iterum ponit in definitione, quod in quæstione est, quodque soli opinioni probabiliori ad summum convenit; non minus probabilis (cujus licitum usum per eam definitionem justificare præterdit) nec minimæ, etsi veram probabilitatem secundum Probabilistas habenti. Quæ proinde in probabilis opinionis definitione comprehendi debet.

Nec hanc solam difficultatem, sed & præterea novam incurrit, dum ad probabilitatem requirit fundamentum tanti ponderis, ut in eo prudens quisque inniti possit. Sic enim solum definire videtur opinionem, quæ probabilis sit universim omnibus. Cum tamen fundamentum, quod uni grave videtur, non semper videatur, nec aptum natum sit videri grave omnibus; nec quod uni videtur probabile, semper omnibus videatur tale, ut constet ex dictis præcedenti capite.

Tertiò Caramuel in Apologem. protheo- 390 rem. I. opinio (inquit) *probabilis ea est, quæ pro se habet rationes fortes; nullam autem demonstrativam.* Sed quid per ipsum est ratio fortis? quæ non est evidenter falsa. In Theologia namque fundam. pag. 132. sic ait: *Quid requiritur, ut opinio sit probabilis à ratione? ut non sit evidenter falsa*, id est quæ contra se rationem non habet demonstrativam, ut infra explicat, aiens, id omne esse probabiliter licitum, quod non impingit evidenter in legem obligatoriam evidenter. Sed per hoc patentissimam omnibus laxitatibus & corruptelis januam aperit, ut vidimus Prolegom. I. c. 8. Et ipsemet Caramuel Th. Mor. n. 1559. inde concludit, polytheismum, hominibus sibi relicto, esse posse probabilem. Et in Theol. fundam. n. 1644. negat molliem jure naturæ evidenter prohibitam, atque adeò probabiliter licitam facit Gentibus, legem Dei